Adalbert Marković: Hrvatska misa in D

Rožmarić, David

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:773691

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

THE ACADEMY OF ARTS AND CULTURE IN OSIJEK

Repository / Repozitorij:

Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU

ODSJEK ZA GLAZBENU UMJETNOST

SVEUČILIŠNI PREDDIPLOMSKI STUDIJ GLAZBENE PEDAGOGIJE

DAVID ROŽMARIĆ

ADALBERT MARKOVIĆ: HRVATSKA MISA IN D

ZAVRŠNI RAD

MENTOR: izv. prof. art. dr. sc. Antoaneta Radočaj-Jerković

Osijek, 2020.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja, David Rožmarić, potvrđujem da je moj završni rad pod naslovom **Adalbert Marković: Hrvatska misa in D** te mentorstvom izv. prof. art. dr. sc. Antoaneta Radočaj-Jerković

rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanove.

U Osijeku, 12. rujna 2020.

Potpis

SADRŽAJ

1. SAŽETAK 4
1. SUMMARY 5
2. UVOD 6
3. ADALBERT MARKOVIĆ 7
3.1. Životopis 7
3.2. Opus skladatelja 8
4. MISA KAO GLAZBENO DJELO 21
4.1. Razvoj mise kroz povijest 21
5. HRVATSKA MISA IN D 23
5.1. Analiza djela 23
5.1.1. Gospodine, smiluj se 23
5.1.2. Slava 25
5.1.3. Svet – Blagoslovljen 28
5.1.4. Jaganjče Božji 29
6. ZAKLJUČAK 31
7. LITERATURA 32

1. SAŽETAK

Ovaj završni rad bavi se analizom „Hrvatske mise in D“ hrvatskog skladatelja Adalberta Markovića. Rad je podijeljen na sedam poglavlja uz sažetak s ključnim riječima, uvod, zaključak i popis literature. U uvodu se navode opće karakteristike odabranog djela. U prvom poglavlju „ADALBERT MARKOVIĆ“ opisuje se skladateljev život i djelovanje te se u tabelarnom prikazu navode njegova djela. Drugo poglavlje „MISA KAO GLAZBENO DJELO“ donosi opće značajke o razvoju mise kroz glazbena razdoblja. Treće poglavlje „HRVATSKA MISA IN D“ donosi analizu svih stavka mise (Gospodine smiluj se, Slava, Svet – Blagoslovljen, Jaganjče Božji). Analiza je obrazložena notnim prikazima.

Ključne riječi: Adalbert Marković, misa, Hrvatska misa in D, analiza, stavak

1. SUMMARY

This concluding work deals with analysis of „Hrvatska misa in D“ by croatian composer Adalbert Marković. The work is conceived in seven chapters along summary with key words, introduction, conclusion and literature. General characteristics of composer and piece are listed in introduction. In first chapter „ADALBERT MARKOVIĆ“ we are gonna write about composers life and work showing his opus in spreadsheets. The second chapter „MISA KAO GLAZBENO DJELO“ brings general characterisrics in development of mass through musical periods. The third chapter provides analysis for each section of mass (Gospodine smiluj se, Slava, Svet – Blagoslovljen, Jaganjče Božji) which are supported by pictorial display.

Key words: Adalbert Marković, mass, Hrvatska misa in D, analysis, section

2. UVOD

Tema rada je skladba „Hrvatska misa in D“ poznatog hrvatskog skladatelja i glazbenog pedagoga Adalberta Markovića. Značajnost ovog skladatelja posebno se očituje kroz njegov rad u Hrvatskom društvu skladatelja, u kojem je djelovao kao član i predsjednik. Adalbert Marković dobitnik je brojnih nagrada za životno djelo. Njegov je opus raznovrstan te u njemu primjenjuje suvremene skladateljske tehnike. Skladateljski pravac posebno je usmjeren na vokalno-instrumentalna djela, tamburašku i komornu glazbu.

U ovom radu analizira se djelo koje je napisano 1990. godine za mješoviti zbor i orgulje. Skladba se sastoji se od četiri stavka: „Gospodine, smiluj se“, „Slava“, „Svet – Blagoslovljen“ i „Jaganjče Božji“ što upućuje na istoimene nepromjenjive dijelove mise. Djelo ima 247 taktova.

Prvi i četvrti stavak glazbeno su gotovo jednaki, dok drugi i treći koriste isti motiv za temu stavka. Izvedbu mise dodatno obogaćuju promjene karaktera i mjera unutar stavaka.

Prikaz dajemo na temelju podataka objavljenima u knjigama, enciklopediji i internetskim izvorima.

3. ADALBERT MARKOVIĆ

3.1. Životopis

Hrvatski skladatelj, dirigent i glazbeni pedagog, Adalbert Marković, rodio se u Zagrebu 19. veljače 1929. godine, gdje i umire 5. siječnja 2010. godine (Hrvatska enciklopedija, 23. 8. 2020.). „Nakon općeg i glazbenog obrazovanja u Zagrebu, studij glazbe je nastavio u Ljubljani. Diplomirao je kompoziciju u klasi L. M. Škerjanca“ (Špralja 2011: 214). U Zagrebu radi kao srednjoškolski nastavnik (1954.), glazbeni urednik Radija Zagreb (1957. – 1961.) te kao profesor na Muzičkoj školi „Pavao Markovac“ (1961. – 1972.), Pedagoškoj akademiji (1972. – 1978.) i Muzičkoj akademiji u Zagrebu najprije kao docent (1978. – 1999.), a zatim kao redovni profesor i pročelnik Odsjeka za glazbenu kulturu (Hrvatsko društvo skladatelja, 23. 8. 2020.). Na Pedagoškom fakultetu u Osijeku radi kao profesor od 1985. do 2003. godine.

Od 1945. godine vodi amaterske zborove od kojih se najviše ističe desetogodišnji rad sa zagrebačkim zborom „Ivan Goran Kovačić“ (Hrvatsko društvo skladatelja, 23. 8. 2020.). „Od 1965. društveno je aktivan: tajnik DSH 1967.–79., v. d. generalnog sekretara i predsjednika Odbora za zaštitu autorskih prava SOKOJ–a, predsjednik Udruženja muzičkih pedagoga Hrvatske, u više navrata predsjednik Hrvatskoga društva skladatelja; od 1979. do 1990. umjetnički voditelj Dana hrvatske glazbe“ (Hrvatsko društvo skladatelja, 23. 8. 2020.). Ističe se kao skladatelj u svim glazbenim vrstama, posebice u skladbama za različite komorne sastave (Hrvatska enciklopedija, 23. 8. 2020.).

Potkraj Drugog svjetskog rata formiraju se vojni orkestri u kojima djeluje i Adalbert Marković kao član, ali i kao dirigent. Pod vodstvom Miljenka Prohaske utemeljen je Veliki jazz orkestar 32. divizije u svibnju 1945. godine, a kasnije u to doba utemeljen je i Jazz orkestar 2. armije koji je djelovao pod vodstvom jazz klavirista i dirigenta Fritza Killera (Hekman 2009: 188). Navedeni orkestri su se raspustili zbog demobilizacije krajem 1945. godine, no ubrzo se utemeljuju novi orkestri „između ostalih Dixieland oktet Zlatka Černjula, Orkestar F. D. Sloboda, Orkestar Borisa Sorokina i Stjepana Plaveca, Orkestar braće Körbler, Orkestar Mihajla Schwartza, Admira Krešimira Oblaka i Adalberta Markovića, te mnogi mali sastavi koje su između ostalih vodili Branko Kenda, Teodor Boch, Adalbert Marković, Krešimir Oblak i Branko Kralj“ (Hekman 2009). Članovi navedenih orkestara, među kojima i Adalbert Marković, kasnije su utemeljili Plesni orkestar Radio stanice Zagreb pod vodstvom trubača, skladatelja i aranžera Zlatka Černjula (Hekman 2009: 188).

Adalbert Marković, dobitnik je brojnih nagrada: „Nagrada Vladimir Nazor za životno djelo (1991.); Nagrada grada Zagreba (1993.); Nagrada Boris Papandopulo Hrvatskoga društva skladatelja (1998.); Nagrada za životno djelo Hrvatskoga društva glazbenih i plesnih pedagoga (1998.); Odličje reda Danice hrvatske s likom Marka Marulića (1995.); Odličje reda Danice Hrvatske s likom Antuna Radića (1997.); Festival hrvatske tamburaške glazbe – 13 zlatnih plaketa Tambura Paje Kolarića, 1 srebrna plaketa 2 zlatne medalje“ (Hrvatsko društvo skladatelja, 23. 8. 2020.), a također je i nominiran za dva Porina (najbolju skladbu napisanu za solo ili manji sastav i najbolji autorski album). Predstavnik je „srednje struje“ u novoj hrvatskoj glazbi (Hrvatska enciklopedija, 23. 8. 2020.), a posebno se bavio zaštitom autorskog prava, promicanjem hrvatskog glazbenog stvaralaštva u zemlji i inozemstvu te društvenim priznanjem statusa skladatelja (Hrvatsko društvo skladatelja, 23. 8. 2020.). Andreis (1974: 439) navodi da u novijim djelima primjenjuje suvremene skladateljske postupke.

3.2. Opus skladatelja

Skladateljski opus Adalberta Markovića obuhvaća različite glazbene vrste i oblike. Sklada djela za simfonijski orkestar, gudački orkestar, puhački orkestar, tamburaški orkestar, mandolinski orkestar, koncertantna djela, komorna djela, klavirska djela, vokalno-instrumentalna djela, solo popijevke, djela za zborove i pisana djela. Kako se na samom početku svojeg radnog vijeka posvetio glazbenoj pedagogiji i vođenju pjevačkih zborova, te su djelatnosti uvelike utjecale na njegov kasniji rad kao skladatelja i sveučilišnog profesora, a na temelju svog bogatog iskustva u radu sa zborovima različitih uzrasta, ispunio je svoj glazbeni svijet razumijevanjem i poštovanjem za vokalnu frazu (Ruža 2010: 22). Stvorio je zanimljiv skladateljski opus, jedinstven u hrvatskom glazbenom stvaralaštvu zbog raznolikosti i široke skale izražajnosti (Ruža 2010: 22).

Opus Adalberta Markovića je izrazito bogat i moguće je kategorizirati prema sljedećim kategorijama skladbi:

1. skladbe za simfonijski orkestar (5)
2. skladbe za gudački orkestar (3)
3. skladbe za puhački orkestar (1)
4. skladbe za tamburaški orkestar (98)
5. skladbe za mandolinski orkestar (1)

6. koncertantna djela (6)
7. komorna djela (6)
8. klavirska djela (15)
9. vokalno-instrumentalna djela (9)
10. solo-popijevke (44)
11. skladbe za mješoviti zbor (59)
12. skladbe za muški zbor (11)
13. skladbe za dječji zbor ili ženski (29)
14. pisana, glazbeno-pedagoška djela (7)

Tablica 1. Skladbe za simfonijski orkestar

Naziv skladbe	Godina
Passacaglia	1956.
Simfonija u tri poeme	1958.
Mladost u pokretu	1965.
In modo antico	1967.
Poema	1974.

Izvor: obrada autora (prema: https://www.hds.hr/clan/markovic-adalbert/)

Tablica 2. Skladbe za gudački orkestar

Naziv skladbe	Godina
Muzika za gudače	1982.
Četiri bagatele	1990.
Aquarius	1994.

Izvor: obrada autora (prema: https://www.hds.hr/clan/markovic-adalbert/)

Tablica 3. Skladbe za puhački orkestar

Naziv skladbe	Godina
Intrada	2004.

Izvor: obrada autora (prema: https://www.hds.hr/clan/markovic-adalbert/)

Tablica 4. Skladbe za tamburaški orkestar

Naziv skladbe	Godina
Međimurski pejzaž	1977.

Poema eroica	1982.
Pastorale i rondo	1982.
Dva stara plesa	1984.
Dvije bagatele	1986.
Na slavonski način	1987.
Podravski pejzaž	1987.
Kroz vrijeme	1987.
Mala koncertantna suita za čelo i orkestar	1988.
Drniški nokturno	1988.
Impresija I (Večer na Dravi)	1991.
Romantični trenutak	1991.
Impresija II (Kalnik)	1991.
Impresija III (Mjesec u Dravi)	1991.
Romantična suita	1992.
Osječki nokturno	1993.
Dva prizora	1993.
Nokturno	1993.
Svečani preludij	1993.
Vrbovečki krajobraz	1993.
Preludij	1993.
Križevačka suita	1994.
Impresija IV (Podravski bregi)	1994.
Uspomena	1995.
Pogled s Bukovja	1995.
Varaždinska impresija	1994.
Mala suita „Iz djetinjstva“	1996.
Divertimento	1996.
Scherzo grotesco	1996.
4. razglednice iz starog Zagreba	1996.
Meditacija	1996.
U starom stilu	1996.
Intrada	1996.

Koncertantni trenutak (za harmoniku i orkestar)	1997.
Canzonetta (za trublju i orkestar)	1997.
Tri raspoloženja	1997.
Pastorale i igra	1997.
Osječki tornjevi	1997.
Na način starih	1997.
4 prizora iz dječjeg svijeta	1997.
Dvije impresije iz Našica	1997.
Proljetna uvertira	1997.
Koncertantni stavak (za brač i orkestar)	1998.
Pinkovska rapsodija	1998.
Pastorala	1998.
Melodija (za violinu i orkestar)	1998.
Lirska predigra	1998.
Andante i capriccio	1998.
Veselje mladosti	1998.
Dva kontrasta	1998.
Vukovar u mjesečini	1998.
Sanjarenje	1999.
Idila za dvoje (za sopran, violinu i orkestar)	1999.
Večer uz Kupu	1999.
Tvrđa u sutonu	1999.
Đačka koračnica	1999.
Lirska skica	1999.
Pastorale adriatico	1999.
Lento i allegro	1999.
Idila i ples	1999.
Predvečerje u Bosutu	1999.
Pastoralna predigra	1999.
Za vrijeme odmora	2000.
Podravski vrbici	2000.
Lirska bagatela (za violončelo i orkestar)	2000.

Lirska skica	2000.
Koncertantni stavak (za klarinet i orkestar)	2000.
Musica risonanta	2000.
Interludij	2000.
Rondo za mlade tamburaše	2000.
Mala suita	2001.
Mjesec iznad Gradine	2001.
Cantilena (za trombon i orkestar)	2001.
Snovi i igra	2001.
Tema (za altsaksofon i orkestar)	2001.
Triptih za mlade	2001.
Ćaskanje (za violinu i orkestar)	2001.
U raspoloženju	2001.
Krajobraz u osvitu	2001.
Serenada (za bisernicu i orkestar)	2002.
Hommage a K. Odak	2002.
Ugođaj (za marimbu i orkestar)	2002.
Simfonijski stavak	2002.
Malo šale	2002.
Prvi snovi, prvi koraci	2003.
Preludij i finale	2003.
Notturno (za flautu i orkestar)	2003.
Rondo za dvoje (za bisernicu, brač i orkestar	2003.
Impresija V. (U osvit zore)	2003.
Promenada pod maskama	2003.
Svečanost	2003.
Fantazija BACH	2004.
Capriccio	2004.
Balada za brač i orkestar	2004.
Razgovor (za bisernicu, čelo i orkestar)	2004.
Sjećanje	2004.

Izvor: obrada autora (prema: https://www.hds.hr/clan/markovic-adalbert/)

Tablica 5. Skladbe za mandolinski orkestar

Naziv skladbe	Godina
Preludij i scherzo	1989.

Izvor: obrada autora (prema: https://www.hds.hr/clan/markovic-adalbert/)

Tablica 6. Koncertantna djela

Naziv skladbe	Godina
Studija za klarinet i gudački orkestar	1968.
Collage (za violinu, harfu i simfonijski orkestar)	1970.
Diptih (za dva glasovira, timpane i gudački orkestar)	1970.
Cantus (za rog i gudački orkestar)	1971.
Koncertantni stavak (za violončelo i orkestar)	1988.
Concert Piece (za gitaru, udaraljke i gudače)	2003.

Izvor: obrada autora (prema: https://www.hds.hr/clan/markovic-adalbert/)

Tablica 7. Komorna djela

Naziv skladbe	Godina
Fuga	1951.
Prvi gudački kvartet	1956.
5 bagatela	1961.
Četiri minijature	1963.
Drugi gudački kvartet	1965.
La meditation	1975.

Izvor: obrada autora (prema: https://www.hds.hr/clan/markovic-adalbert/)

Tablica 8. Klavirska djela

Naziv skladbe	Godina
Dva romantična trenutka	1950.
Spomen	1950.

Suza	1951.
Fuga na zadanu temu	1953.
Sonata	1953.
1. preludij	1954.
Tri impresije	1955.
2. preludij	1955.
Pet preludija	1956.
Dva plesa za male ruke	1970.
Visibaba	1971.
Vježbe za male ruke	1994.
Fantaisie pour Catherine	1996.
Prvi koraci	1998.
Deux nocturnes pour le piano	1999.

Izvor: obrada autora (prema: https://www.hds.hr/clan/markovic-adalbert/)

Tablica 9. Vokalno-instrumentalna djela

Naziv skladbe	Godina
Po dragom kraju (ciklus za zbor i komorni sastav)	1960.
Godišnja doba (za dječji zbor i orkestar)	1961.
Pjesma o mojoj zemlji (kantata za sole, recitatora, mješoviti zbor i simfonijski orkestar)	1963.
Armija slobode (kantata za sole, mješoviti zbor i simfonijski orkestar)	1965.
Neobični doživljaju mladog Sena (suita iz glazbe za radijsku dramu)	1965.
Jezero u Zelengori (za mezzosopran i simfonijski orkestar)	1971.
Moj grad (oratorij za recitatora, mješoviti zbor i simfonijski orkestar)	1982.
Snijeg na Mirogoju (ciklus za bariton i simfonijski orkestar)	1986.

Tri ljubavne tužbalice (za mezzosopran i simfonijski orkestar)	1986.

Izvor: obrada autora (prema: https://www.hds.hr/clan/markovic-adalbert/)

Tablica 10. Solo popijevke

Naziv skladbe	Autor teksta	Godina
Ljubav (sopran)	S. Košutić	1950.
U bijelom snu (mezzosporan)	A. Marković	1950.
Pjesma bez riječi	-	1950.
Ima jedan razred (mezzosopran)	S. Jakševac	1959.
Tri pjesme iz „Slobodne noći“ (tenor)	D. Ivančan	1960.
Dedek si grunta (tenor)	S. Jakševac	1966.
Kak plače slaviček (tenor)	narodni	1966.
Zadnja popevka (bariton)	N. Pavić	1966.
Tak ja sad tugujem (tenor)	Narodni	1968.
Mojem ocu (bariton)	F. Galović	1968.
Ex Slavonija (bariton)	V. Kovačić	1969.
Znam rekla buš (tenor)	D. Kraljek	1970.
Ti imaš srce moje (mezzosopran)	Sir Philip Sidney	1970.
Kaj sam betežna (sopran)	M. Gajski	1971.
Kmica (tenor)	D. Kraljek	1971.
Vanjkuš od sena	M. Sigetić	1972.
Pjesma s drugog brega (sopran)	F. Galović	1972.
Zagorski cvet (sopran)	M. Sigetić	1973.
Zvijezde (sopran)	-	1973.
Balada o kokotičku (sopran)	S. Jakševac	1974.
Zlatni prsten (sopran)	M. Sigetić	1974.
Pjesnik i hrast (bariton)	A. Gardaš	1974.

Podravino (tenor)	M. Sigetić	1976.
Žene pod orahom (mezzosporan)	D. Tadijanović	1976.
Nokturno za povratnika (mezzosopran)	I. Boždar	1978.
Pjesma zavičaja (bariton)	B. Hribar	1979.
Da se povezemo (tenor)	I. Kozarac	1980.
Ne valjaj rijeko uplakane vode (sopran)	I. Horvat-Hlebinski	1980.
Jesenska večer (tenor)	Z. Crnec	1982.
Posljednji bećar (tenor)	I. Boždar	1983.
Popevke moje rubače (sopran)	D. Britvić	1983.
Upregni Cvetka u čeze (mazzosopran)	D. Britvić	1985.
Tri ljubavne tužbalice (mezzosopran)	V. Parun	1986.
Snijeg na Mirogoju (bariton)	D. Ivančan	1986.
Nisam sama (mezzosopran)	-	1987.
Tužni momak iz Osijeka (tenor)	-	1989.
Krapini za godišnjicu (bariton)	-	1993.
Doček večeri (bariton)	D. Ivančan	1993.
Zapis u brezovoj kori (sopran)	A. Gardaš	1997.
Četiri ljubavne (sopran)	V. Parun	2000.
Tambure u srcu (sopran)	Ž. Krznarić	2000.
Osijeku u spomen (bariton)	I. Boždar	2001.
Proljeće u Vukovaru (bariton)	-	2002.
Idila za dvoje (sopran i violina)	-	1999.

Izvor: obrada autora (prema: https://www.hds.hr/clan/markovic-adalbert/)

Tablica 11. Skladbe za mješoviti zbor

Naziv skladbe	Godina
Stabat Mater dolorosa	1949.
Mitte manum Tuam	1949.
Stabat Mater	1950.
Fuga	1950.
Agnus Dei	1950.
Missa unitrinoque Domino	1955.
Mala hrvatska misa	1956.
Nepokorni	1959.
Poruka dobrih ruku	1961.
Moj grob	1962.
Beli most	1962.
Poema smjeloj mladosti	1962.
Koza	1963.
Iz starog Dubrovnika (tri madrigala)	1964.
Moja mati	1964.
Diptih	1965.
Na rubu ognjene noći	1966.
Jutros	1966.
Kmet se je stal	1967.
Hrvatska misa	1968.
Pesma z drugog brega	1970.
Ex Slavonija	1971.
Dvije lirske slike	1972.
Trenos	1977.
Pjesma o konjima	1978.
Četrdesettreća	1978.
Izvio se Papuk u visinu	1978.
Slavonija diže bunu	1981.
Čučerski kraj	1981.

Pjesma o slobodi	1982.
Klet	1983.
Istarski diptih	1984.
Vino	1984.
Znam, rekla buš	1984.
Uzdah se u Gospodina	1984.
Mala dalmatinska rukovet	1987.
Prigni se svako koljeno	1989.
Mir i godina mladih	1989.
Hrvatska misa in D – Hvalite Gospodina	1990.
Himna Gospi od velikog zavjeta	1991.
Sveti čuvar sudbine	1993.
Canite canticum novum	1993.
Križ nek ti sačuva ime	1994.
Propinatio	1994.
Uskrsni diptih	1996.
Pod krošnjom stare lipe	1996.
Prikazanje	1997.
Carolostadium	1998.
Gloria Deo	2000.
Exaltare Domino	2000.
Kanat	2000.
Veličit duša moja	2001.
Domine exaudi me	2002.
Istarski triptih	2002.
Podne	2003.
Domine	2006.
Confitebor tibi	2005.
Misa „Slava va višnjih Bogu“	2005.
Laudate Dominum	2006.

Izvor: obrada autora (prema: https://www.hds.hr/clan/markovic-adalbert/)

Tablica 12. Skladbe za muški zbor

Naziv skladbe	Godina
Zdravo Marijo	1949.
Drvodjelska	1950.
Jezero u Zelengori	1964.
Vive l'amour	1964.
Vsi mi	1985.
Praskozorje moga grada	1986.
Zagreb	1987.
Propinatio	1994.
Gloria Deo	1999.
Tiho prihaja mrak	2004.
Očuvaj mi oči	2004.

Izvor: obrada autora (prema: https://www.hds.hr/clan/markovic-adalbert/)

Tablica 13. Skladbe za dječji ili ženski zbor

Naziv skladbe	Godina
U prirodi (mala suita)	1951.
Proljetno jutro	1952.
Pjesme o mojoj zemlji	1954.
Visibabe	1954.
Podgorski mornari	1954.
Cin, cin, ci, lin (zbirka)	1954.
Dvije kajkavske	1955.
Kajkavska suita	1956.
Mi volimo zemlju svoju	1956.
Koza	1964.
Lipa	1969.
Jutros	1979.
Hrvatska misa – Ivan-Pavao II	1982.
Prigni se svako koljeno	1982.
Ko anđeli nekad	1982.
Dobri Bože	1982.

Daj nam Kriste	1982.
Na oltaru sveto jelo	1982.
Nekoć žrtva Abelova	1982.
Usklici „Prvoj euharistijskoj molitvi“	1982.
Usklik „Trećoj euharistijskoj molitvi“	1982.
Tri boje	1990.
Exultate iusti in Domino	1994.
O Domine salvum	1995.
Život	1995.
Ave Maria	1998.
U jesen sivu	1998.
Et aeorabunt	2002.
Podne	2004.

Izvor: obrada autora (prema: https://www.hds.hr/clan/markovic-adalbert/)

Tablica 14. Pisana, glazbeno-pedagoška djela

Naziv knjige	Godina
Od Bacha do Šostakoviča (L. M. Škerjanc, poglavlja o hrvatskoj, srpskoj i makedonskoj simfonijskoj glazbi)	1959.
Harmonija početkom XX. stoljeća (skripta)	-
555 primjera za solfeggio	1975. – 2003.
222 primjera za solfeggio	1978. – 1985.
Živimo s glazbom (Marković–Novačić)	1985. – 1995.
Glazba i radost (Marković–Ećimović)	1996. – 2004.
400 kanona kroz povijest (rukopis)	-

Izvor: obrada autora (prema: https://www.hds.hr/clan/markovic-adalbert/)

4. MISA KAO GLAZBENO DJELO

4.1. Razvoj mise kroz povijest

Prema Andreisu (1975: 84) misa (lat. missa od missio, dimissio otpuštanje) je glavno bogoslužje katoličke crkve. Do drugog vatikanskog koncila (1962. – 65.) misa se, uz rijetke iznimke, služila na latinskom jeziku, a prema odluci koncilske konstitucije *Sacrosanctum concilium* (1963.) može se recitirati odnosno pjevati na narodnim jezicima (Kovačević, 1974: 589). Klasična misna podjela na *Ordinarium missae* (nepromjenjivi dijelovi) i *Proprium missae* (promjenjivi dijelovi) ukinuta je, premda i dalje postoje promjenjivi i nepromjenjivi misni dijelovi (Kovačević, 1974: 590).

Prema stoljećima utvrđenom redoslijedu, misa počinje *Introitom* (nekada se sastojao od jednoga čitavoga psalma s antifonom, a kasnije od samo jednog stiha i antifone), slijedi *Kyrie*[1], a potom *Gloria* (Andreis 1975: 84). Navedeno se naziva velika doksologija[2] koja se izostavlja u predbožićno i korizmeno vrijeme, a započinje ju svećenik riječima „*Gloria in excelsis Deo*[3]“ te zbor prihvaća riječima „*Et in terra pax hominibus bonae voluntatis*[4]“ i nastavlja do kraja doksologije (Andreis 1975: 84). *Gloria* se već u 6. stoljeću koristi u papinskim misama, ali je u opću upotrebu ušla tek u 11. stoljeću (Andreis 1975: 84). Nakon *Glorie,* slijedi *Evanđelje* pa *Credo*. *Credo* je, prema tekstu, nicejsko-carigradsko Vjerovanje koje se u obredniku pojedinačno susreće od 9. stoljeća, a u 11. stoljeću općenito. Zatim slijedi *Praefatio*[5] koji vodi stavcima *Sanctus*[6] i *Benedictus*[7] (Andreis 1975: 84). *Kanon* donosi pretvorbu kruha i vina, nakon molitve *Pater noster*[8] zbor pjeva *Agnus Dei*[9], slijedi *Communio*[10] i *Postcommunio*[11], a misa završava formulom *Ita missa est* (Andreis 1975: 84). Poseban oblik mise je *Requiem*, tj. misa za mrtve, a naziv joj dolazi od prvih riječi *Introita* (*Requiem aeternam dona eis, Domine*[12])

[1] Sastoji se od trokratnih zaziva: *Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison* (Andreis 1975: 84)
[2] Mala doksologija molitveni je završetak: „Slava Ocu i Sinu i Duhu Svetomu“ (Andreis 1975: 84)
[3] Slava Bogu na visini
[4] I na zemlji mir ljudima dobre volje
[5] Predslovlje
[6] Svet
[7] Blagoslovljen
[8] Oče naš
[9] Jaganjče Božji
[10] Pričesna molitva
[11] Molitva nakon pričesti
[12] Pokoj vječni daruj im, Gospodine

(Andreis 1975: 84). Gregorijanski napjevi za časoslov sakupljeni su u zbirci *Antiphonale,* a misni napjevi u zbirci *Graduale* (Andreis 1975: 84).

Prema enciklopedijskoj natuknici (Kovačević, 1974: 590) u glazbi se pod pojmom mise obično misli na Ordinarij mise jer su se ti dijelovi najčešće pjevali. „U razdoblju ranoga višeglasja (1100-1400) pojavljuju se najprije odlomci Propriuma mise (*Graduale* i *Alleluia*) komponirani na način organuma, zatim – u vrijeme Perotinusa (oko 1160-1225) – na način clausul; kasnije su se razvili u prave liturgijske motete“ (Kovačević, 1974: 590). Obrat nastaje oko 1300. godine kada se napušta komponiranje dijelova Propriuma jer su se izvodili samo jedanput ili nekoliko puta godišnje, a prevladava komponiranje dijelova Ordinarija (najprije *Kyrie, Sanctus* i *Agnus Dei*) koji su se izvodili kod svake pjevane mise (Kovačević, 1974: 590). „Prvi potpuno komponirani obrazac Ordinarija mise nastao je oko 1300 i poznat je pod imenom *Messe de Tournai*, a prva misa poznatog autora potječe od Guillaumea de Machauta (izvedena 1364 prigodom krunidbe Karla V)“ (Kovačević, 1974: 590). U razdoblju od 1400. do 1600. godine nastalo je mnoštvo misnih kompozicija. Kada se za gradnju pojedinog stavka uzimao motiv iz istoimenog stavka koralne mise, takva se misa zvala *Missa choralis* (npr. Ch. Morales, *Missa de beata Virgine*) (Kovačević, 1974: 590). Ako je za temu svih stavaka mise služio samo jedan napjev, on se stavljao kao cantus firmus obično u tenorovu dionicu – to je bila *Cantus firmus misa* ili *Tenorska misa* (npr. Josquin Des Prés), a misa na temu koje svjetovne popijevke nazivala se *Chanson missa* (npr. J. Ockeghem, *Missa L'homme armé*) (Kovačević, 1974: 590). *Quodlibetica Missa* gradila se istodobno kombiniranjem tema iz više različitih svjetovnih pjesama (npr. H. Isaac, *Missa carminum*), a *Missa parodica* bila je kompozicija sastavljena od potpuno preuzetih ili prerađenih dijelova već otprije postojećih kompozicija (moteta, chansona, madrigala) kojima su bile podmetnute riječi Ordinarija mise umjesto izvornog teksta (npr. A. Agricola, *Missa Le serviteur*) (Kovačević, 1974: 590).

Mise s instrumentalnom pratnjom pišu se od 1600. godine. „U Italiji bilo je, međutim, i tada kompozitora koji su nastavljali renesansnu tradiciju (*stile antico*) i pisali zborne mise. Oni su katkad razvili broj pjevačkih dionica do pretjeranog razmjera (npr. O. Benevoli, Salzburška misa za 53 glasa). U Njemačkoj je misa poprimila koncertantni karakter (*stile moderno*) i urodila brojnim djelima od kojih je najvažnija *Misa u h-molu* (1733-39) J. S. Bacha“ (Kovačević, 1974: 590). Mise uz instrumentalnu pratnju doživjele su umjetnički vrhunac u djelima bečke klasike, ali su se one toliko udaljile od svoje prvotne liturgijske namjene da su kao koncertne kompozicije postale same sebi svrhom (Kovačević, 1974: 590).

5. HRVATSKA MISA IN D

Hrvatska misa in D „Hvalite Gospodina“ napisana je 1990. godine za mješoviti zbor i orgulje. Sastoji se od 4 stavka: Gospodine smiluj se, Slava, Svet – Blagoslovljen i Jaganjče Božji. Tonalitet mise je D-dur i ima 247 taktova. Zanimljivost se uočava u čestim promjenama mjera te promjenama karaktera unutar pojedinih stavaka.

5.1. Analiza djela

5.1.1. Gospodine, smiluj se

„Gospodine, smiluj se“ naziv je prvog stavka Hrvatske mise in D. Sastoji se od 37 taktova i započinje iznošenjem glavne teme u dionicama soprana i alta unisono uz pratnju orgulja (dugi tonovi u oktavama). Slobodne je izvedbe i podsjeća na koral.

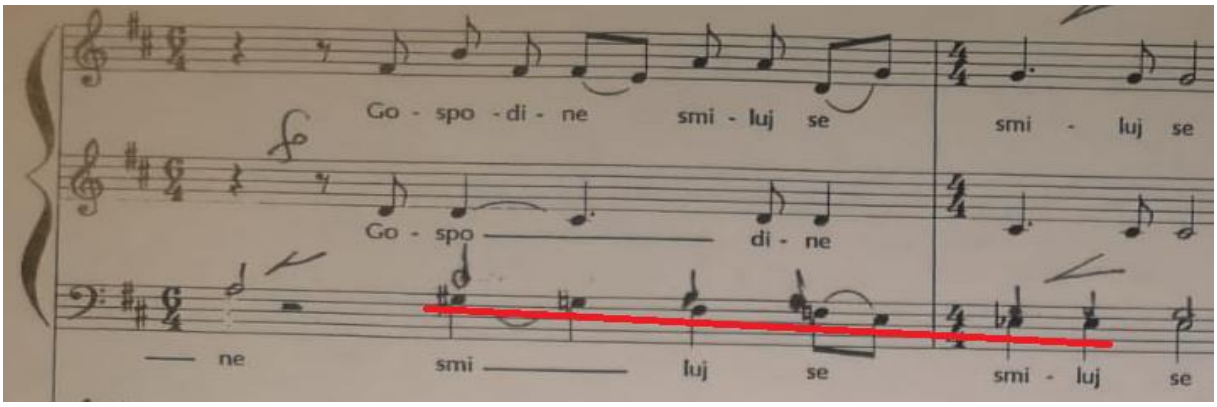
Slika 1. Glavna tema u dionici soprana i alta

Prvi A dio započinje temom u muškom zboru teksta „Gospodine“ nakon kojeg slijedi odgovor u dionici soprana i alta. Isto se ponavlja već u 6. taktu, ali temu pjeva dionica soprana i alta, a odgovara dionica tenora i basa.

Slika 2. Tema u dionici tenora i basa, odgovor u dionici soprana i alta

Polifonog je sloga gdje do izražaja dolazi kromatika u dionici basa u 8. taktu nakon koje zbor nastupa homofono.

Slika 2. Kromatika u dionici basa

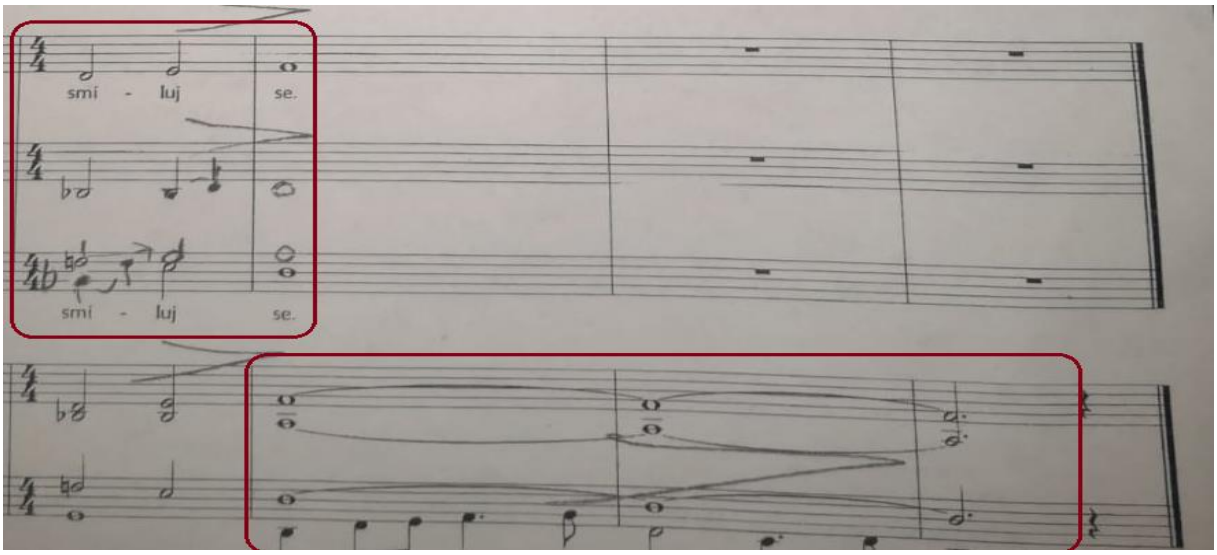
U 10. taktu dionica basa pjeva ton A (pedalni ton) dok ostali glasovi završavaju prvi dio tekstom „smiluj se, smiluj se“ i kadencom za toniku (I. stupanj) D-dura. Slijedi instrumentalni dio koji ima funkciju modulacijskog mosta u subdominantni tonalitet – G-dur.

Slika 3. Kadenca i modulacijski most

Drugi B dio (14. takt) svečanog je karaktera, homofonog prizvuka uz naglasak na riječ „smiluj“. Traje nekoliko taktova nakon kojih slijedi kadenca s „pedalnim tonom“ u dionici basa i završetak na tonici D-dura. Instrumentalnim mostom povezuje se B dio s A dijelom.

Treći A' dio (24. takt) jednak je prvom A djelu (teme i imitacije javljaju se jednakim redoslijedom, tekst ostaje isti) osim kadence koja je proširena harmonijama romantizma i impresionizma (varijantni akordi) nakon koje slijedi tonika D-dura. Orgulje nastupom teme najavljuju kraj prvog stavka.

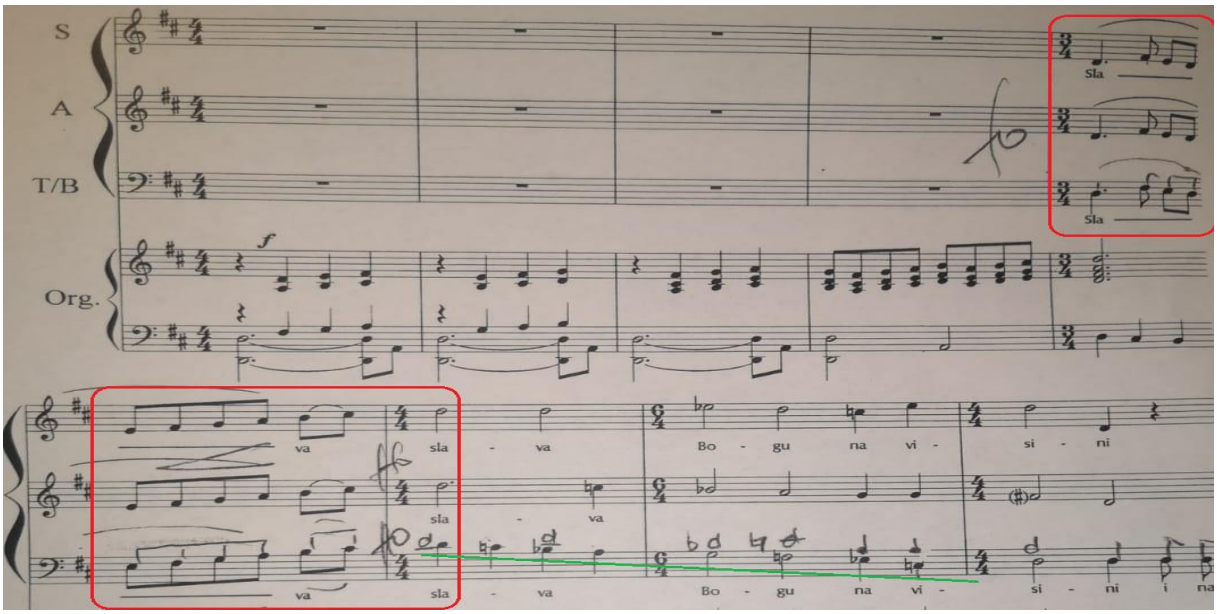

Slika 4. Proširena kadenca i kraj (motiv teme)

U vidu interpretacije stavka važno je napomenuti da veliku ulogu ima uvod ženskog zbora te naglasci na riječi „smiluj se“ koja se ponavlja unutar stavka i promjena karaktera pojedinih dijelova.

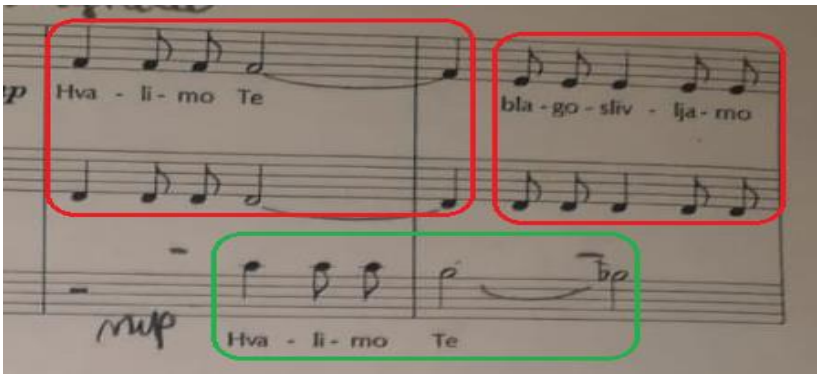
5.1.2. Slava

„Slava“ je naziv drugog stavka Hrvatske mise in D. Sastoji se od 92 takta i započinje instrumentalnim uvodom u trajanju od 4 takta. U 5. taktu zbor nastupa u oktavi (sopran i alt – tenor i bas) u trajanju od 2 takta dolazeći do vrhunca u 7. taktu gdje se u dionici basa javlja silazna ljestvica. Na prijelazu s 9. na 10. takt započinje novi dio polifonog sloga gdje temu iznose dionica tenora i basa unisono, dok se imitacije javljaju jednu dobu nakon u dionici soprana i dvije dobe nakon u dionici soprana, obje na gornjoj oktavi.

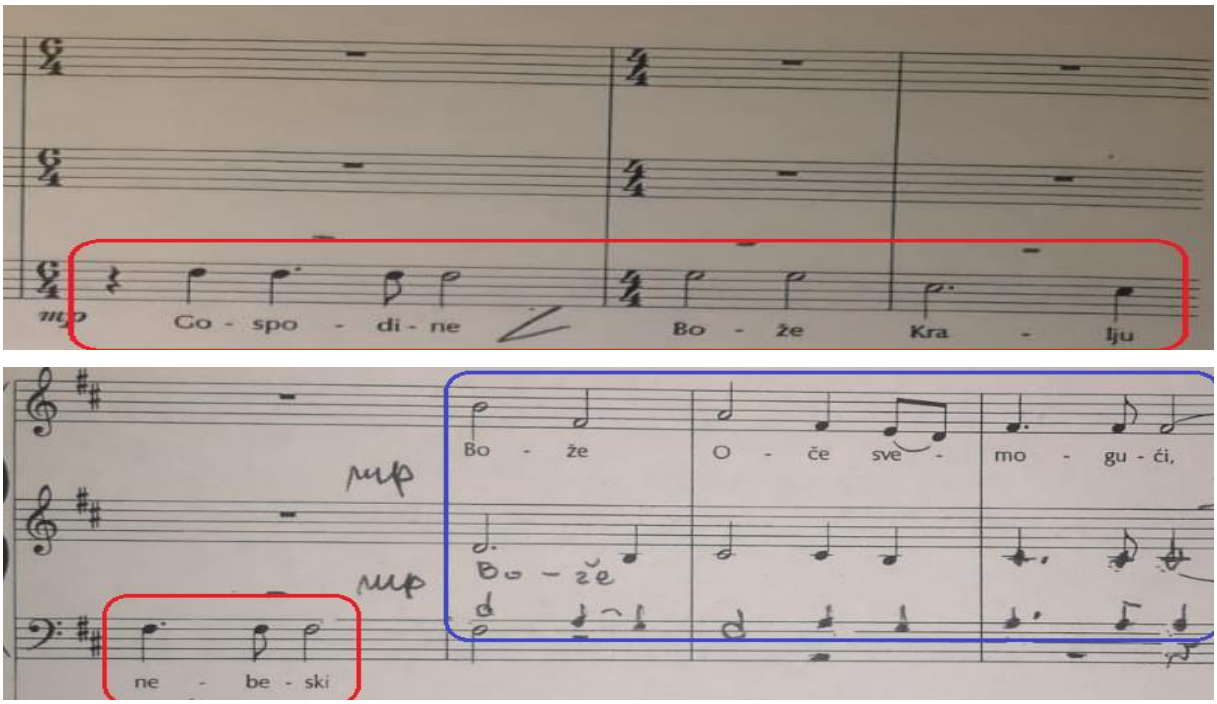
Slika 5. Početak stavka u intervalu oktave i silazna ljestvica u dionici basa

Drugi B dio (18. takt) započinje temom u dionici soprana i alta koju preuzima dionica basa, a kod drugog ponavljanja priključuje se dionica tenora te zajedno tvore jednu cjelinu. Naglasci su na riječima „hvale“ i „slave“ što je vidljivo u 24. taktu u svim dionicama i 26. taktu u dionici alta.

Slika 6. Tema u dionici soprana i alta koju preuzima dionica basa

Dio završava na tonici D-dura nakon kojeg slijedi treći C dio mirnijeg karaktera. Pjevnu temu iznosi dionica basa u 30. taktu oponašajući pripovjedača dok se u 34. taktu javlja ostatak zbora s ulogom puka. Isto se ponavlja još dva puta u taktovima 37 i 43, ali temu uz dionicu basa pjevaju tenori. Dio završava modulacijom u h-mol u 50. taktu gdje započinje četvrti D dio homofonog sloga dok zbor pjeva frazu od 4 takta, smirenog karaktera, dinamike *pianissimo*. Ista fraza ponavlja se još jednom sa završetkom na tonici h-mola.

Slika 7. Dionica basa kao pripovjedač, ostatak zbora puk

Nova fraza započinje temom muškog zbora u ulozi pripovjedača. U 63. taktu tema se izlaže u dionici alta, a imitacije na prvoj dobi 64. takta u dionici tenora i basa (donja terca) i trećoj dobi u dionici soprana (gornja terca) pjevajući tekst „smiluj nam se“. Dio završava dominantom D-dura kojom ujedno započinje novi A' dio. Zbor pjeva u oktavi (kao na početku stavka), razlika je u tekstu te se taj dio naziva „reprizom“ prvog djela.

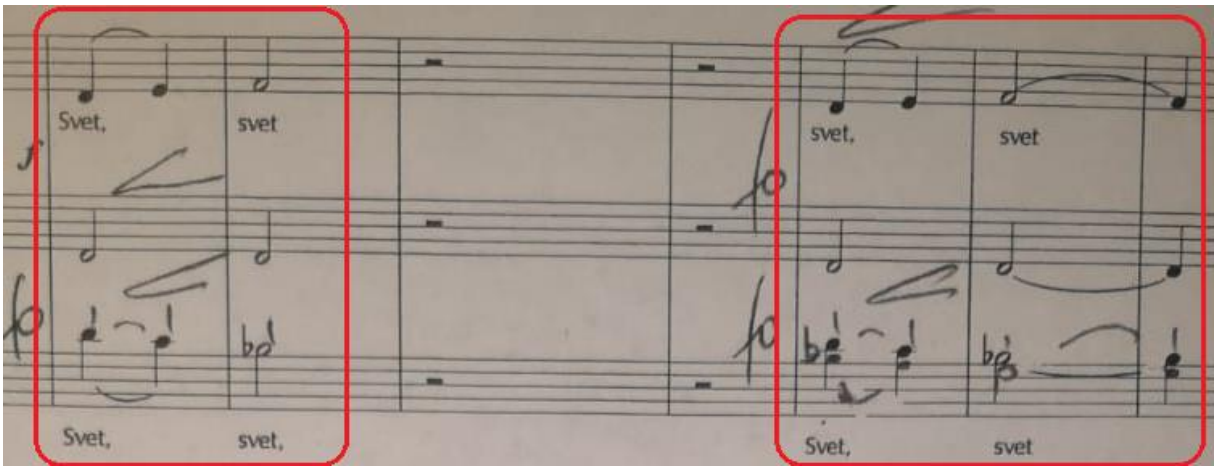
Slika 8. „Repriza“ (razlika u tekstu)

U taktu broj 83 tema (građena od glavnog motiva stavka) se javlja u dionici tenora i basa, a imitacije slijede u dionici alta (takt nakon) na gornjoj oktavi i dionici soprana na gornjoj terci dva takta nakon javljanja teme. Na samom kraju (takt 89) dolazi do vrhunca stavka (*grave*) te završetka na tonici D-dura dinamike *fortissimo*.

Kod interpretacije stavka važna je jasnoća u izgovoru teksta te naglasci na riječima „hvale“ i „slave“.

5.1.3. Svet – Blagoslovljen

„Svet – Blagoslovljen“ naziv je trećeg stavka Hrvatske mise in D. Sastoji se od 69 taktova. Prvi A dio počinje odlučnim nastupom zbora pjevajući dvije jednake fraze od dva takta nakon kojih slijedi nastup zbora u intervalu oktave sa silaznim prohodom u dionici basa i kadencom na V. stupnju g-mola. Druga rečenica A djela mirnijeg je karaktera, dinamike piano, počinje troglasno (unisono tenor i bas), a završava četveroglasno tonikom D-dura.

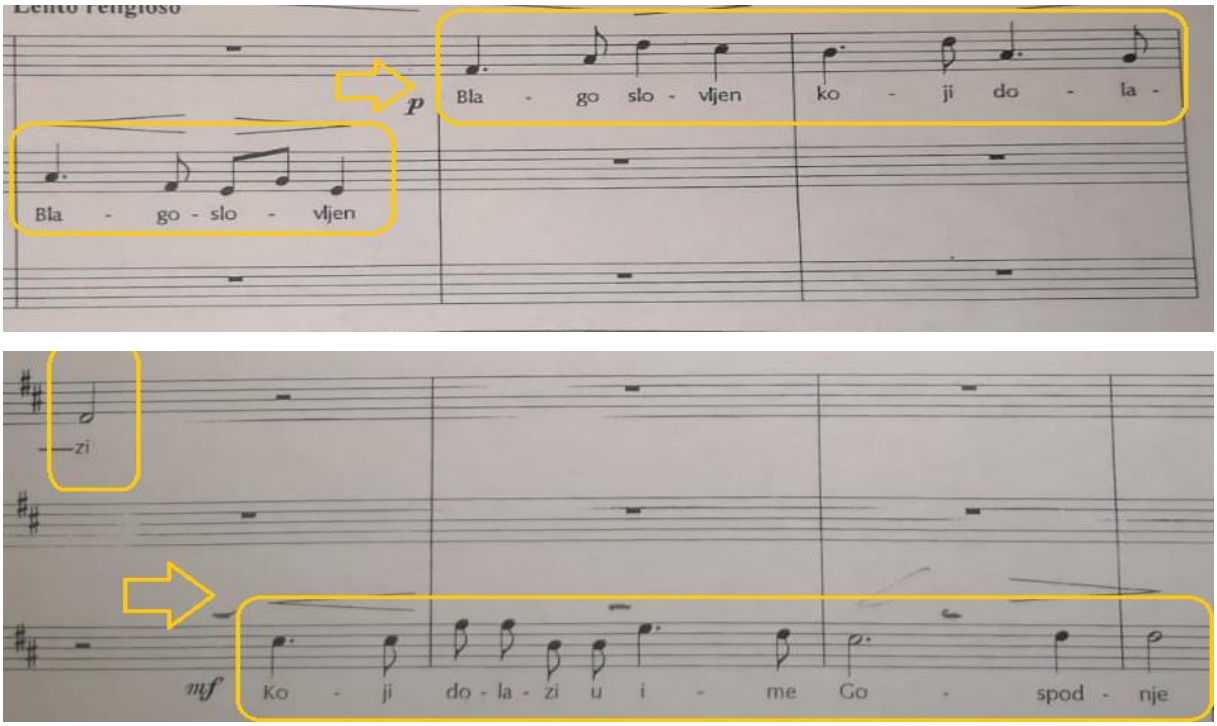
Slika 9. Dvije dvotaktne fraze

Drugi B dio počinje motivom početka drugog stavka „Slava“. Temu iznosi dionica tenora i basa unisono (takt 18) dok se imitacija javlja takt kasnije u dionici alta (na gornjoj oktavi) i četiri takta kasnije u dionici soprana (na gornjoj oktavi) koja usporenjem vodi do vrhunca u taktu 26. Završava kadencom na I. stupnju D-dura.

Slika 10. Tema u dionici tenora i basa, imitacije u dionicama alta i soprana

Treći C dio sporog je tempa, mirnog karaktera i počinje instrumentalnim uvodom od 4 takta. Melodija započinje u dionici alta (37. takt) gdje ju, već u taktu poslije, preuzima dionica soprana te nakon nje u 40. taktu dionica basa te zajedno čine cjelinu. Istu melodiju pjeva ženski zbor u 46. taktu.

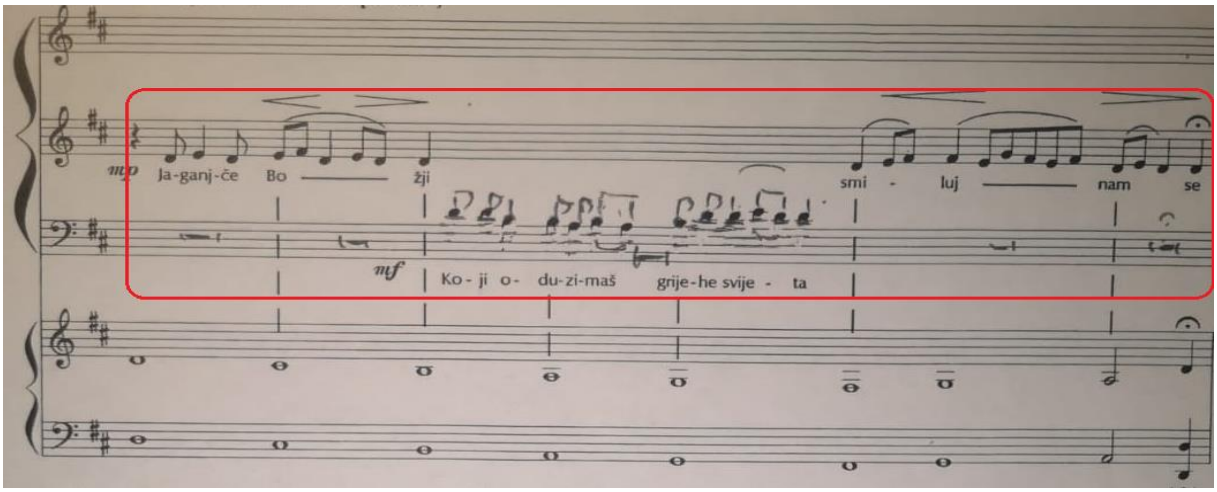
Slika 11. Frazu započinje dionica alta koju preuzima dionica soprana pa dionica basa

B' dio počinje u 50. taktu i traje do 63. takta. Od drugog B djela jedino se razlikuje po kadenci, kadenca na VI. stupnju D-dura. Nakon kadence dolazi *Coda* koja je građena od motiva iz drugog stavka (D dio).

Interpretacija stavka razlikuje se u prvom A dijelu (g-mol) i drugom B dijelu (D-dur) gdje tonalitet određuje ugođaj. Kao u drugom stavku, također su važni naglasci, ali ovaj put na riječi „Hosana“. Treći C dio traži da se fraza, koja je podijeljena među glasovima, povezuje u jednu cjelinu tako da glasovi koji ne pjevaju slušaju onaj glas koji nastupa i čekaju svoj red da nastave misao.

5.1.4. Jaganjče Božji

„Jaganjče Božji“ naziv je četvrtog stavka Hrvatske mise in D. Sastoji se od 49 taktova. Glavnu temu, kao na početku prvog stavka, izvodi ženski zbor uz pratnju orgulja.

Slika 12. Početak stavka „Jaganjče Božji“

Prvi A dio počinje temom u muškom zboru teksta „Jaganjče Božji“ nakon kojeg slijedi odgovor u dionici soprana i alta te se ponavlja u 7. taktu, ali s temom u dionici soprana i alta dok muški zbor daje odgovor. U 13. taktu dionica basa pjeva ton A (pedalni ton) dok ostali glasovi prvi dio završavaju tekstom „smiluj, smiluj nam se“ i kadencom za toniku (I. stupanj) D-dura. Slijedi instrumentalni dio koji ima funkciju modulacijskog mosta u subdominantni tonalitet – G-dur.

Drugi B dio (17. takt) svečanog je i duhovnog karaktera, homofonog sloga. Traje nekoliko taktova nakon kojih slijedi kadenca i završetak na tonici D-dura. Instrumentalnim mostom povezuje se B dio s A dijelom.

Treći A' dio (27. takt) jednak je prvom A dijelu (teme i imitacije javljaju se jednakim redoslijedom, tekst ostaje isti). Stavak završava ponavljanjem teksta „daruj nam mir“ u svim dionicama i pripremom kadence za toniku D-dura (ženski i muški zbor u intervalu oktave).

6. ZAKLJUČAK

Ovaj rad bavi se upoznavanjem sa skladateljem Adalbertom Markovićem, njegovim opusom i djelom „Hrvatska misa in D“ koju smo analizirali.

Uz opsežan opus od gotovo 300 djela pisanih za razne sastave, ističe se Markovićev rad za dobrobit skladatelja zbog čega je 2008. godine izabran za počasnog člana Hrvatskog društva skladatelja. Istančan osjećaj za tehničke i izražajne mogućnosti, poznavanje harmonije i jednostavnost doveli su do stvaranja jedinstvenog stila skladatelja.

Kroz analizu „Hrvatske mise in D“ uočili smo da sadrži stavke misnog ordinarija uz iznimku stavka *Credo* (Vjerujem). U djelu smo prikazali nastupe tema u pojedinim glasovima te njene imitacije, instrumentalne dijelove - najčešće most za povezivanje, sličnosti između stavaka, promjene karaktera i mjere.

Značaj i važnost obrađenog djela (teme) potkrjepljujemo citatom profesorice Dade Ruže: „To je opus koji, kako za autorova života, tako i sada, kad se taj život ugasio, nastavlja živjeti i zvučati u programima pjevačkih zborova, i to u rasponu od skromnih školskih priredaba pa do najuglednijih međunarodnih natjecanja.“

7. LITERATURA

Andreis, Josip (1974.) *Povijest glazbe*. str. 439. Zagreb: Liber – Mladost.

Andreis, Josip (1975a.) *Povijest glazbe.* str. 84-85. Zagreb: Liber – Mladost.

Hekman, Jelena (ur.) (2009.) *Hrvatska glazba u XX. stoljeću*. str. 188. Zagreb: Matica hrvatska.

Hrvatsko društvo skladatelja (2014.) *Adalbert Marković*. Preuzeto s https://www.hds.hr/clan/markovic-adalbert/ (pristup ostvaren 23. 8. 2020.)

Kovačević, Krešimir (ur.) (1974.) *Muzička enciklopedija: 2: Gr-Op*. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod.

Marković, Adalbert. U: *Hrvatska enciklopedija*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Preuzeto s https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=39020 (pristup ostvaren 23. 8. 2020.)

Ruža, Dada (2010.) *Adalbert Marković (1929.-2010.).* U: *53. GLAZBENE SVEČANOSTI HRVATSKE MLADEŽI. VARAŽDIN, 6. – 7. svibnja 2010. g.* Preuzeto s https://www.azoo.hr/index.php?view=article&id=1517&naziv=53-glazbene-sveanosti-hrvatske-mladei-2010 (pristup ostvaren 16. 9. 2020.)

Špralja, Izak (ur.) (2011.) *Leksikon hrvatske crkvene glazbe*. str. 214. Zagreb: Meridijani.